

Bøndernes Lod

Midt i tresserne levede Indien "fra skib til mund". Udtrykket skal forstås helt bogstaveligt; amerikanske kornskibe lagde til i indiske havne, hvorefter fødevarerne blev fragtet ud til de sultende masser. Der var ingen korn på lager.

Allerede i 1951 begyndte amerikanerne at sende deres mest grovkornede overskudshvede til Indien, som et sidste værn mod hungersnød. Som årene gik, blev Indien stadig mere afhængig af forsyningerne. Befolkningen voksede hurtigere end landbrugsproduktionen og i 1958 svigtede monsunen. Militæret blev sat ind for at beskytte havneområderne i Bombay og Calcutta mod sultne borgere, mens *All India Radio* gav løbende opdateringer om fødevarekonvojernes færden. I løbet af 1960'erne gik forholdene fra ondt til værre. Den gang var det ikke "de små afrikanske børn", som forældre i Vesten moraliserede over, når deres unger klagede over maden, men "de små indiske børn". I 1965/66 svigtede monsunen to år i træk. Indien manglede 12 mio. tons korn og i marts 1966, blot to måneder efter sin tiltræden som statsminister, rejste Indira Gandhi til USA for at bede om yderligere hjælp. Præsident Johnson frygtede for et marxistisk oprør i Indien og lovede hende seks mio. tons hvede.

Ikke at det lagde en dæmper på Indira Gandhis kritik af Vietnam-krigen. Da Indien og Sovjetunionen kort efter udstedte en fælles fordømmelse af USA's bombetogter over Hanoi, svarede Johnson igen med at sende kornskibene af sted drypvis, så de kun lige nåede frem til tiden. Da inderne klagede over USA's fodslæbende leverancer og påpegede, at også paven og FN's generalsekretær havde kritiseret USA's adfærd i Vietnam, svarede Johnson at "paven og generalsekretæren ikke har brug for vores hvede". I december 1966 ophørte kornskibene helt. De forsvandt fra horisonten, og panikken bredte sig i Delhi. Indira Gandhi måtte personligt ringe til præsident Johnson og bede ham fremskynde næste leverance af korn. Efter samtalen

knyttede Indira sin næve i vrede, og sagde til sin fødevareminister, at Indien aldrig mere skulle tigge om mad og leve på andres nåde og fromme. Indira kickstartede den *Grønne revolution*.[\[1\]](#)

Det blev en ny hvedesort, med det spansk klingende navn *Lerma Roja*, der frigjorde Indien fra Johnsons luner. *Lerma Roja* var en lavstammet hvedesort udviklet af den amerikanske biolog Norman Borlaug som voksede hurtigere, gav større udbytte og var resistent overfor en række sygdomme. Siden fik Borlaug Nobels fredspris for sit arbejde, og tilnavnet "Manden der redde en milliard menneskeliv" – kornsorten gjorde også underværker i Tyrkiet og Pakistan.

Det var egentlig Indiras forgænger, statsminister Shastri, der tog de første spadestik til den grønne revolution. Det var ham, der udnævnte den legendariske fødevareminister Subramaniam, som blev den drivende kraft bag forvandlingen, sammen med en række håndplukkede embedsmænd. De indførte *Lerma Roja*, tog kampen mod et vrangvilligt embedsvælde og sørgede for, at de offentlige hjul knirkede i samme retning. Men det var Indira, der satte fødevarer sikkerhed øverst på dagsordenen. *Lerma Roja* blev introduceret til vinterhøsten 1966. Det var en kompleks operation. Såsæden skulle fragtes rundt i landet i specialbyggede togvogne, der sikrede den mod fugt og varme. Dertil store mængder kunstgødning og pesticider, som den nye hvedesort krævede. Tusindvis af bønder, der hverken kunne læse eller skrive, skulle instrueres i nye planteteknikker. Og det hele skulle ske inden for få måneder. Det lykkedes, og resultatet var overvældende. I 1967 producerede Indien 17 mio. tons hvede, fem mio. tons mere end den største rekordhøst nogensinde. I delstaten Punjab blev skoler lukket ned, så de kunne fungere som korndepoter. I 1974 blev Indien selvforsynende på hvede og i 1980 kunne Indien bistå med nødhjælp til Etiopien. Samtidig fik Indien nemmere ved at modstå amerikansk pres, ikke mindst i 1971, da Indien aktivt støttede Østpakistan (senere Bangladesh) oprør mod

Vestpakistan, trods skarpe amerikanske advarsler og hangarskibe i den Bengalske Bugt. Indien var endelig frit.

Dette kapitel handler om indisk landbrug og bøndernes kår. Landbruget er Indiens største erhverv og udgør livsgrundlaget for over 600 mio. mennesker: 70% af Indiens befolkning lever på landet, hvoraf 70% er afhængige af landbrug og dyreavl. Omfanget alene gør bøndernes kår til en vigtig brik i forståelsen af det moderne Indien. Det er udviklingen i landbruget, der sætter tempoet for landets industrialisering og urbanisering, og det er hér kampen skal stå, hvis den brede befolkning skal løftes ud af fattigdom. [\[2\]](#)

Hvad er status for indisk landbrug anno 2016? Hvilke udfordringer står bønderne overfor? Og hvad betyder det for Indien som helhed?

Et broget billede

Et hurtigt kig på tallene giver anledning til optimisme. På trods af en række dårlige monsuner fra 2010-15, slår indisk landbrugsproduktion nye rekorder hvert eneste år. I dag er Indien verdens største producent af mælk, verdens næststørste producent af frugt og grønt og den største eksportør af oksekød (dog ikke fra de hellige køer, men fra den knapt så hellige vandbøffel). Også ris, hvide- og sojabønneproduktion er i gunstig udvikling. [\[3\]](#) Alligevel befinder indisk landbrug sig i en svær krise. Dels er der flere, der betvivler de officielle produktionstal fra landbrugsministeriet, men derudover taler bøndernes kår deres eget sprog: Flere er gældsatte og flere begår selvmord. Dertil kommer det altoverskyggende problem: Grundvandet er faldende. Inden for de senere år har der været flere tørkeperioder og skuffende monsuner med for lidt nedbør – sandsynligvis et resultat af global opvarmning.

Den vigtigste sondring af indiske bønder står mellem dem, som har deres egen jord, og dem som ikke har. I 2011 var der 119

mio. selvejende bønder og 144 mio. var jordløse landarbejdere. Indiens landbrug består først og fremmest af små familiebrug. 35% ejer mindre end 400 m² jord, hvilket svarer til en god dansk kolonihave. 70% råder over mindre end én hektar, som svarer til en stor fodboldbane, og 87% under to hektarer. Og jordbrugene bliver mindre for hver generation, for ofte deles gården mellem sønnerne når faderen dør. I dag er den gennemsnitlige jordlod på 1.1 hektarer, mod 2.8 hektarer i 1970. Mange bønder er derfor tvunget til at arbejde som "*tenant farmers*", der forpagter jord fra de større bønder, men dem er der også langt i mellem. Kun fire promille af de indiske landbrug har mere end 10 hektarer jord, mens en almindelig dansk bondegård er syv gange større.[\[4\]](#) Også daglejere er presset. De mange småbrug har ikke brug for ekstra arbejdskraft – de skaber knapt nok indtjening til sig selv – og derfor vender de sig mod byerne. Resultatet er en historisk folkevandring. Ifølge UNDP er der 100 mio. *cirkulære migranter* i Indien, dvs. mennesker, der rejser rundt i landet på jagt efter arbejde. Kvinder søger ind til storbyerne som tjenestepiger, mændene finder arbejde på byggepladser, som daglejere på fabrikker og sæsonarbejdere på de større landbrug i Punjab.[\[5\]](#)

Men det går trægt. Andelen af *marginale arbejdere*, der kun har beskæftigelse seks måneder om året er steget fra 9% til 25% i perioden 1991 til 2011.[\[6\]](#) Den indiske regering er derfor under massivt pres for at skabe nye muligheder i landdistrikterne, eller flere arbejdspladser i industrien eller servicesektoren. En stor del af statsminister Modis politik skal ses i det lys. Alle hans højprofilerede tiltag: *100 Smart Cities, Make in India, Goods & Services Tax, Land Acquisition Bill* handler dybest set om arbejdspladser (se kapitel: *India Inc. > Gujarat-modellen*).

Problemet er, at en eventuel industrialisering skal drives af et stigende forbrug, og det har lange udsigter så længe hovedparten af befolkningen bor på landet i relativ fattigdom.

Indiens højtbesungne IT-industri bidrager til 10% af Indiens BNP, men har skabt arbejde til fire millioner mennesker. Til sammenligning lægger landbrugssektoren beslag på halvdelen af arbejdsstyrken, men bidrager med sølle 15% af Indiens BNP. Indisk landbrug er derfor en klods om benet på Indiens økonomi. Landbruget er håbløst ineffektivt og fastholder en stor del af befolkningen i relativt uproduktivt arbejde. Indien har – med store regionale udsving – en lavere produktivitet på nærmest alle afgrøder, både i forhold til Kina, det globale gennemsnit og andre umiddelbart sammenlignelige lande som Indonesien, Vietnam og Bangladesh. F.eks. producerer Kina næsten dobbelt så meget ris per hektar end Indien. Egyptens bønder producerer tre gange så meget. Til gengæld går mellem 30-40% af Indiens afgrøder til spilde inden de rammer forbrugerne, som følge af dårlige veje, dårlig opbevaring og forældede markedsstrukturer.[\[7\]](#)

Resultatet er akut fattigdom i landbefolkningen. Over en tredjedel af alle husholdninger, der lever af landbrug, lever under fattigdomsgrænsen (se kapitel: *Sociale slagsider > En tvivlsom ære*). Et opsving blandt landbefolkning er derfor nødvendigt, både af sociale og økonomiske grunde. En øget velstand på landet vil skabe grundlag for et øget forbrug i et helt andet omfang end det, som fulgte IT-revolutionen, som trods alt kom de færreste til gode. Og dét vil bane vej for en mere vedholdende industriel udvikling i Indien, som er forudsætningen for at skabe arbejde til den voksende skare af daglejere og jordløse landarbejdere.

Det første skridt er en effektivisering af landbruget. Men det tager tid og kræver indsats over en bred front: Bedre sædsorter, kunstvanding, veje og depotplads. Større landbrug, bedre udnyttelse af teknologi, bedre uddannelse af bønderne, ændringer i lovgivningen i forhold til udlejning af jord, flere og bedre finansieringsmuligheder, bedre markedsstrukturer (med tilhørende lovændringer), facilitering af andelsbevægelser osv. Alt sammen store og komplekse tiltag,

hvorfor statsminister Modi i første omgang har valgt at udvide Kongrespartiets gamle jobordning, som han ellers kritiserede så hårdt mens han stadig var i oppositionen.

[1] Gurcharan Das: *India Unbound*, s. 128-29. Shankkar Aiyar: *Accidental India*, s. 113-15

[2] Verdensbanken, 17/5-2012: *India: Issues and Priorities for Agriculture* (Feature story); *The Concise Oxford Companion to Economics in India*, s. 59-125; KMPG, *Indian Economic Survey 2013-14*; *The Economist*, 27/6-2015: *In a time warp*

[3] *The Hindu*, 15/7-2016: *Fact Check: Understanding the data on flowing milk, booming agricultural output.*

[4] Census 2011. NSS 70. Round (2013); *Key Indicators of Situation of Agricultural*, s. 22. Indiaspend.com, 11/8-2011: *How Many Farmers Does India Really Have?* Firstpost, 6/1-2015: *India has enough land for farming but there are other bigger issues to worry about.*

[5] Siddhartha Deb: *The Beautiful and the Damned*, s. 174.

[6] *The Business Standard*, 13/5-2013: *The shift away from agriculture* (baseret på Census 2011 og NSS analyser).

[7] Firstpost, 6/1-2015: *India has enough land for farming but there are other bigger issues to worry about.* *The Wire*, 19/7-2016: *What is the Future of Agriculture in India?* Livemint, 3/11-2016: *Agribusiness: Making up for lost time.*